

To in ono.

Debata o „ghettu“.

Nemški katoliški leposlovci se dele v dve struji: v konservativno in — če hočemo reči — moderno. Med njima se v tekočem času razvija burna debata, ki obeta postati dalekosežnega pomena za nemško katoliško literaturo. Kratko bomo skicirali tendence obeh struj in njihovo principielno stališče glede literature.

Nasprotje med strujama se je pričelo, odkar so izšle proslule Veremundove brošure, katerih glavna tendenca je bila, tudi med katoliške leposlovce, živeče v starih tradicijah romantike, zanesti pridobitve moderne beletristike in poezije. Moderni so zasnovali na podlagi teh brošur znanstveno-umetniški list „Hochland“, ki po obliki in vsebini lahko konkurira z vsemi tovrstnimi listi. Zdaj izhaja že peto leto in šteje najboljše nemške pisatelje, katoličane in protestante, med svoje sotrudnike. Urednik mu je neumorno delavni kritik K. Muth, ki je duša vsega gibanja in zna s silo svoje osebnosti pridobivati sodelavcev in sobojevnikov. Njegova glavna teza je, ki jo povdarja vedno in vedno, naj stopijo nemški katoličani, varujoč svoje verske interese, naravnost, brez strahu in sramu, v sredo narodne kulturne tekme in naj ne odbijajo nasprotnikov, posebno protestantovskih literatov, s svojo konfesionelno tendenco. Po K. Muthovih nazorih je literatura v prvi vrsti narodna, ali boljše, občedlovska zadeva, ki ima šele v svojih posledicah stik z religioznimi načeli. Tendenčne umetnosti K. Muth ne pozna in je tudi s katoliške strani noče priznati.

Ta načela, ki imajo namen modernizirati katoliško literaturo in jo tudi formalno dvigniti na višek sodobne umetnosti, so že v svojem bistvu nevarna in vklepajo mnogokaj nedoslednosti in nelogičnosti. Nevarna so v svojem bistvu, ker so le posledica načela „l'art pour l'art“, ki je ustvarilo brutalni naturalizem in v svojih razrastkih še vedno vznemirja srca mnogih katoličanov. Vklepajo pa tudi nedoslednosti in nelogičnosti. Ni dosledno, varovati verske interese, biti zvest katoličan, pa hkrati koketirati z „moderno umetnostjo“, to himero umetnosti, ki išče lepote v moralni bedi perverznih ljudi, a nikdar ne obrne željnih oči v vir lepote in harmonije. Tudi niso ta načela logična, kajti umetnik ne more kot umetnik ostati nevtralen v konfliktu svetovnih nazorov, ki pretresajo vsako mislečo dušo in so bistveni del človeške osebnosti.

Razvidno je, da so ta načela morala izvabiti odpor s strani konservativnih literatov, ki so zvesti ostali častitim tradicijam romantike, katera je med Nemci razgibala specifično katoliško literaturo.

Na Dunaju se je združila lepa množica znanih pisateljev in kritikov v „Gralbund“ in pričela izdajati svoje glasilo „Der Gral“. Ta stari, sveti simbol idealnega, duhovnega življenja izraža vso njihovo smer. Oni hočejo katoliško, res pravo katoliško literaturo. Zato nastopajo ostro proti „Hochlandu“, ki jim očita konfesionelno ozkosrčnost; skoraj polovica „Grala“ ima polemično-kritično vsebino. V svojem literarnem „ghettu“ razvijajo velike duševne moči, prepričani, da more le na pozitivno katoliškem temelju stati ponosna zgradba katoliške umetnosti.

Glavni zastopniki „Gralbunda“ so Richard v. Kralik, F. Eichert, Eduard Hlatky, Karl Domanig i. dr. Kralik je eden najplodovitejših, če ne najplodovitejši nemški pisatelj sploh.

S svojim razboritim duhom je posegel na vsa polja znanosti in umetnosti, on je lirik, epik, dramatik, kritik, filozof, zgodovinar i. t. d., in je povsod zasnoval mnogoštevilna dela (gl. „Der Gral“, 2. let., str. 10 in sl.). F. Eichert deluje kot urednik „Grala“ in je religiozno-političen pesnik. Hlatkega zaslovelo delo „Weltenmorgen“ primerjajo, gotovo pretirano, z Dantejevo „Divina commedia“.

„Gralovci“ vplivajo s svojo osebnostjo, in njihovo logično, principielno stališče jim zagotavlja zmago. Vendar težko, da bi se jim posrečila zaželjena „renesansa romantike“. Prej ali slej bodo morali nastopiti pot zdravega realizma, ki v umetnosti kakor v žarišču koncentrira vse sile življenja.

Razvoja debate, ki še ni končana ampak se je stoprv ostro pričela na obeh straneh, ne bomo orisali zdaj. Naj zadostuje, da smo označili principe. — Na stališče „Hochlanda“ se je v zadnjem času postavil tudi P. Expeditus Schmidt O. F. M. in pričel izdajati svoj list „Über den Wassern“. O vseh teh vprašanjih obljublja v predzadnji „Hochlandovi“ številki K. Muth posebno brošuro. Upamo, da bo ta brošura uglednega kritika v marsičem razjasnila stališče, in nam bo mogoče v zanimivih, tudi za nas aktualnih vprašanjih, poročati z objektivnim uspehom. A. E.

07950

Jugoslovanska akademija znanosti in umetnosti

je imela dne 21. marca t. l. slavnostno sejo. Predsednik Tadija Smičiklas je govoril o znanstvenih ciljih, ki jih skuša Akademija uveljaviti. Ker ni založnikov, manjka Hrvatom najpotrebnejših znanstvenih del, in Akademija je sklenila, da odpomore tej potrebi z izdajanjem takih knjig. Ko ji je podarila Prva hrvaška hranilnica 10.000 K, je naložila ta denar kot fond za izdajanje znanstvenih del. Član Akademije, g. Natko Nodilo, je medtem napisal prve zvezke svoje obširne „Historije srednjega vijeka za narod hrvatski i srpski“ in Akademija je takoj založila prvi zvezek iz omenjenega fonda. Delo je strokovnjaška kritika hvalila, — toda prodajalo se ni in Akademija je imela pri njem velik deficit. Drugi zvezek je Akademija še izdala, toda tretjega je moral g. Nodilo sam založiti, in ker ga seve ni mogel prodati, ga je odstopil Akademiji z znatnim popustom, ki je potem oddajala vse tri zvezke za četrti del prvotne cene. — To je „mučeniška zgodovina“ hrvaškega in še bolj slovenskega znanstva. Koliko izobraževalnega in vzgojnega dela bo še treba razviti, preden se vzbudi pri nas smisel za znanstvo in njega lepi poklic!

Jugoslovanska umetniška razstava se otvori v Zagrebu dne 1. majnika. Razstave se udeleže hrvaški, slovenski, bolgarski in srbski umetniki.

Ivan pl. Zajc je izročil hrvaškemu gledališču svoje najnovejše delo, opereto „Seoski plemič“, kateri je napisal libretto pesnik Stjepan Širola. Z njo se otvori prihodnja glediška sezona. Opereta se vrši v Turopolju in Parizu za časa francoske okupacije ter združuje v sebi lepe hrvaške narodne motive z rafinirano moderno glasbo francosko. Kritika hvali delo starega mojstra Zajca ter mu obljubljuje na odru velik uspeh.

07960

K. V. Zenger. Češko znanstvo je zadela velika izguba; umrl je sloveči češki učenjak in pisatelj, dvorni svetovalec Karel Václav Zenger, profesor fizike v pokoju. —